

MINISTERIE VAN DEFENSIE
Militaire Inlichtingen Dienst

Postbus 20701
2500 ES Den-Haag
Telefoon 070 - 3 18 81 88
Telefax 070 - 3 18 79 51

Aan:

Uw brief	Uw kenmerk	Ons nummer	Datum
		DIS/93/095/2038	15 juni 1993

Onderwerp:
Joegoslavië: recente ontwikkelingen
(nr 41/93)

1. Hierbij doe ik U toekomen een notitie over de recente ontwikkelingen in het voormalige Joegoslavië.
2. Zonder bijlage is deze brief ongerubriceerd

Hoofd Militaire Inlichtingendienst
voor deze,
Hoofd Afdeling Inlichtingen

Kolonel-KLu

Bijlagen
één

Bezoekadres
Kalvermarkt 28
Den-Haag

Doorkiesnummer
070 - 3 18 6634

Verzoeken bij beantwoording datum, nummer en onderwerp te vermelden.

ONTWIKKELINGEN IN DE VOORMALIGE JOEGOSLAVISCHE FEDERATIE

41/93

(Afgesloten 151600 JUN 1993)

Kroatië

Er zijn aanwijzingen dat het referendum over staatkundige vereniging met de Bosnische Serviërs dat de Kroatische Serviërs voor het komende weekeinde hebben uitgeschreven, verband houdt met spanningen tussen de politieke leiding van de Krajina en die van Servië. In de Krajina bestaat de vrees dat Servië bereid zal zijn in directe onderhandelingen met Kroatië een regeling voor Bosnië-Herzegovina overeen te komen, die corridors zal opleveren tussen de door de Bosnische Serviërs gedomineerde gebieden in het oosten en het westen van de republiek. Ongetwijfeld zal de Kroatische president Tudjman in ruil voor instemming daarmee tenminste een deel van de Krajina opeisen. De Kroatische Serviërs vrezen nu dat de Servische president Milosevic bereid zal zijn daaraan toe te geven; zij zouden het referendum met name georganiseerd hebben om hun binding met de Bosnische Serviërs te onderstrepen en dergelijke Servische concessies aan de Kroatische regering onmogelijk te maken. Zoals reeds eerder gemeld, is er reeds geruime tijd sprake van informele onderhandelingen tussen Servië en Kroatië over met name een mogelijk territoriaal compromis inzake Bosnië-Herzegovina. Naar verluidt wil de Griekse premier Mitsotakis op korte termijn een ontmoeting arrangeren tussen Milosevic en Tudjman. Het moet niet uitgesloten worden dat daarbij een compromis langs bovengeschetste lijnen ter discussie zal staan.

Zoals bekend heeft de leiding van de Krajina gesteld te vrezen dat de Kroatische strijdkrachten zich opmaken om het referendum gewapenderhand te verhinderen. Omdat het referendum in Kroatische ogen zou onderstrepen dat een oplossing voor de etnische problemen binnen het Kroatische staatsverband niet meer mogelijk is en derhalve de politieke rechtvaardiging voor militair optreden tegen de Krajina zou kunnen vormen, wordt aangenomen dat het voor de Kroatische leiding politiek opportuun is om dergelijke operaties uit te stellen tot na het referendum. Het is echter niet uitgesloten dat de president van de Krajina, Hadzic, de bovengenoemde vrees heeft geuit en op grond daarvan mobilisatiemaatregelen heeft afgekondigd als reactie op toenemende politieke spanningen in het parlement van de Krajina. De afgelopen dagen is daar zware kritiek geuit op Hadzic en parlementsvoorzitter Paspalj, met name van de kant van medestanders van de burgemeester van Knin en voormalig president Babic. Zoals bekend was deze in 1991 op aandringen van de Servische leiding afgezet omdat hij niet wilde instemmen met het VN-vredesplan voor Kroatië. Hij heeft echter, met name in Dalmatië, aanzienlijke politieke steun behouden. Nu het voortbestaan van de Krajina op het spel staat, lijkt hij zich steeds meer te manifesteren als leider van het verzet tegen Hadzic. Als gevolg van deze spanningen neemt ook het aantal meldingen van deserties uit het leger van de Krajina toe.

Bosnië-Herzegovina

Eind vorige week hebben Kroatische strijders een hulpkonvooi van een Moslim-hulporganisatie voor de stad Tuzla doen stoppen en een aantal chauffeurs gedood. Uit de omstandigheden blijkt dat geen sprake was van een incident, maar van een goed voorbereide aanval. Vervolgens werd het konvooi onder bescherming van Britse UNPROFOR-eenheden gesteld, maar liep enkele kilometers verder opnieuw in een Kroatische hinderlaag. Bij de daaropvolgende schotenwisseling werden tenminste

[REDACTED]

twee Kroaten door de Britten gedood. Eerder hadden Britse eenheden reeds verhinderd dat Moslim-strijders Kroatische burgers neerschoten. Deze meldingen onderstrepen het gevaar dat UNPROFOR-eenheden, ondanks hun neutrale status, bij uitvoering van hun mandaat, rechtstreeks bij de strijd tussen Kroaten, Moslims en Serviërs betrokken kunnen raken. Van UNPROFOR-zijde is reeds de vrees uitgesproken voor represailles van met name Kroatische zijde tegen UNPROFOR-personeel.

Het optreden van de Kroaten onderstreept dat de kans op beëindiging van de strijd tussen hen en de Moslims uiterst klein is. Ondanks het bevel van het Bosnische staatspresidium van het afgelopen weekeinde dat alle onderlinge gevechten onmiddellijk moeten worden gestaakt, lijkt de strijd zich de afgelopen dagen juist verder te hebben uitgebreid tot een aantal steden ten westen en zuiden van de Bosnische hoofdstad Sarajevo, te weten Travnik, Zenica, Gornji Vakuf en Konjic. In verband met de voortdurende gevechten heeft de Kroatische regering eind vorige week zelfs bedreigd de diplomatieke betrekkingen met Bosnië-Herzegovina te verbreken. Ook blijft de HVO, het Bosnisch-Kroatische leger, in Mostar beschietingen uitvoeren op woonwijken. Waarschijnlijk heeft dit met name tot doel de in de stad achtergebleven Moslims (bewoners en/of vluchtelingen) te verjagen. Mostar had voor de oorlog een (kleine) Moslim-meerderheid, maar wordt door de Kroaten opgeëist als hoofdstad van de door hen gedomineerde gebieden in Herzegovina.

Naast deze meldingen van strijd tussen Kroaten en Moslims blijft er onverminderd sprake van gevechten tussen laatstgenoemden en de Bosnische Serviërs. Het Servische persbureau TanJug heeft het afgelopen weekeinde melding gemaakt van moordpartijen op Servische burgers in Gorazde, dat reeds geruime tijd door de Serviërs belegerd wordt. In het verleden, zoals ten tijde van de belegering van Srebrenica, werden dergelijke meldingen gebruikt als rechtvaardiging voor nieuwe offensieven gericht op verovering van de betreffende stad. Het is overigens in beginsel denkbaar dat de Serviërs zich tevreden zullen stellen met de verdrijving van de Moslim-strijders uit Gorazde en de demilitarisering van de stad. Persberichten als zou de Bosnisch-Servische leider Mladic, in weerwil van eerdere uitspraken, nu bereid zijn VN-waarnemers in Gorazde toe te laten, lijken in die richting te wijzen. Anderzijds stellen de Serviërs dat Srebrenica, ondanks afspraken daartoe, nog altijd niet gedemilitariseerd is. Bovendien is Gorazde gelegen aan een strategische route van Sarajevo naar Servië. Daarom wordt aangenomen dat de Serviërs toch beogen Gorazde fysiek te bezetten.

De Bosnische regering heeft verzocht om een spoedzitting van de Veiligheidsraad in verband met de in haar ogen op handen zijnde val van Gorazde. Zoals bekend had de Veiligheidsraad vorige maand Gorazde, evenals Sarajevo, Srebrenica, Tuzla, Bihac en Zepa, uitgeroepen tot "beveiligde gebied" en kort nadien UNPROFOR het recht gegeven alle noodzakelijke middelen te gebruiken ter bescherming van de genoemde steden. Vermoedelijk wil de Bosnische regering de VN aansporen tot concrete maatregelen om de voortdurende agressie van de Serviërs een halt toe te roepen.

De Bosnische Serviërs hebben eerder deze week een nieuwe wegblokkade ingesteld tussen het centrum van Sarajevo en de luchthaven. Zij kondigden daarbij aan dat deze blokkade moet worden gezien als een "internationale grenspost". Overigens hebben zij, op aandringen van UNPROFOR, tot op heden alle voertuigen van VN en UNHCR laten passeren. Kroatische media hebben benadrukt dat de Serviërs met hun jongste manoeuvre alle toegangswegen naar de stad in handen hebben.

Medio mei hebben Bosnisch-Servische autoriteiten een vluchtelingenkamp ingericht in Sokolac, tussen Sarajevo en Gorazde. Dit kamp heeft faciliteiten voor ±7500 vluchtelingen, maar tot op heden zijn er slechts enkele honderden gearriveerd. Er zijn nu aanwijzingen dat het kamp is opgericht voor de opvang van Servische

[REDACTED]

vluchtelingen. De Serviërs zouden namelijk na de verovering van Gorazde de vrijgekomen eenheden willen inzetten bij een poging Sarajevo definitief te veroveren; het kamp in Sokolac zou daarbij bedoeld zijn om in ieder geval een aantal Servische vluchtelingen uit de hoofdstad onder te brengen.

In Celebic, een dorp in het zuidwesten van Bosnië-Herzegovina, hebben leden van de regeringen van de Bosnische Serviërs en Kroaten overeenstemming bereikt over de uitwisseling van 900 HVO-leden tegen 1000 Servische burgers uit de door Kroaten gedomineerde gebieden in Bosnië-Herzegovina. Mogelijk betreft het de Kroaten die bij gevechten met de Moslims rond Travnik vorige week in Servische krijgsgevangenschap waren geraakt. Door beide ministers werd de hoop uitgesproken dat in de toekomst soortgelijke akkoorden kunnen worden gesloten. Bij deze bijeenkomst waren niet alleen geen Moslim-vertegenwoordigers aanwezig, maar ook werd duidelijk gemaakt dat er geen behoefte bestond aan de aanwezigheid van VN- of EG-waarnemers.

De genoemde overeenkomst geeft nieuw voedsel aan eerdere speculaties dat de Serviërs en Kroaten in onderling overleg streven naar een opdeling van de republiek. Deze overeenkomst zal waarschijnlijk de vrees van de Moslims, dat de Kroaten zich in toenemende mate zullen onttrekken aan het anti-Servische samenwerkingsverband, aanzienlijk versterken. Een hoofdrol speelt daarbij de inschatting van de Moslims dat de Serviërs vermoedelijk niet zouden hebben ingestemd met de uitruil van combattanten tegen burgers, tenzij zij garanties hebben ontvangen dat de betreffende militairen niet meer tegen de Serviërs zullen worden ingezet. In geval van verdergaande afspraken tussen Serviërs en Kroaten is de (feitelijke) opdeling van de republiek langs etnische lijnen en de uitruil van wederzijdse minderheden een voor de hand liggende volgende stap.

Overigens hebben ook woordvoerders van het Rode Kruis de afgelopen dagen gesteld dat in hun ogen een gecontroleerde uitwisseling van etnische minderheden onder de huidige omstandigheden de enige mogelijkheid biedt op vrede in Bosnië-Herzegovina. In de betreffende verklaring werd de mening geuit dat de internationale gemeenschap het afgelopen jaar niet bereid of in staat is geweest tot effectieve maatregelen om minderheden te beschermen. De enige mogelijkheid om deze minderheden voor vernietiging te behoeden, is volgens het Rode Kruis gelegen in internationale assistentie bij een "etnische ontvlechting". Overigens bekritiseerde de betreffende woordvoerder ook de VN-besluiten met betrekking tot de "beveiligde zones", die te klein en niet levensvatbaar werden genoemd. Zoals bekend had ook de Bosnische regering in een eerder stadium soortgelijke termen gebruikt om het VN-plan te bekritisieren.

In verband met de voortdurende etnische strijd in Bosnië-Herzegovina heeft de bevelhebber van UNPROFOR in die republiek, Morillon, het afgelopen weekeinde gedreigd met de volledige terugtrekking van zijn eenheden uit Bosnië-Herzegovina, tenzij de strijdende partijen de gevechten staken en ongehinderde hulpverlening mogelijk maken. Tot op heden zijn er geen indicaties dat dezen bereid zijn op de oproep van Morillon in te gaan. Overigens werd het afgelopen weekeinde tevens bekend dat Morillon heeft gepleit voor een uitbreiding van UNPROFOR met 34.000 man voor inzet in de "beveiligde gebieden".

Tijdens de recente NAVO-top die onder meer aan de problematiek in het voormalige Joegoslavië is gewijd, heeft het bondgenootschap positief gereageerd op een verzoek van de VN om de luchtbescherming voor de door de VN uitgeroepen "beveiligde steden" in Bosnië-Herzegovina te organiseren. Onduidelijkheid blijft of de luchtbescherming moet worden geleverd voor de UNPROFOR-eenheden in de betreffende steden of tevens voor de (Moslim-)burgerbevolking aldaar. Met name de VS hangt eerstgenoemde interpretatie aan, terwijl met name Britse diplomaten voorstander zijn van de ruimere optie. Vooralsnog wordt ervan uitgegaan dat dezelfde

[REDACTED]

landen die momenteel bijdragen aan het toezicht op de naleving van het vliegverbod boven Bosnië-Herzegovina ook vliegtuigen zullen leveren voor inzet in het kader van de VN-resolutie die de bescherming van de "beveiligde gebieden" autoriseert. De NAVO-landen toonden zich echter niet bereid grondtroepen te legeren in de "beveiligde gebieden".

De Secretaris-Generaal van de VN, Ghali, heeft gisteren gesteld dat er slechts 7500 man beschikbaar zijn voor versterking van UNPROFOR in Bosnië-Herzegovina. Zoals bekend had de Veiligheidsraad vorige week de lidstaten opgeroepen aanvullende eenheden ter beschikking te stellen om de bescherming van de "beveiligde gebieden" in de republiek af te dwingen. Ghali onderstreepte dat de genoemde 7500 man niet voldoende zullen zijn om die beveiliging zeker te stellen.

De Bosnisch-Servische leider Karadzic heeft verklaard dat het "geen goed idee" zou zijn als NAVO-eenheden worden betrokken bij de beveiliging van de genoemde steden, omdat de NAVO blijk geeft van een "partijdige houding". Om dezelfde reden verwierp Karadzic de uitbreiding van UNPROFOR met eenheden uit islamitische landen. Overigens zei Karadzic wel in te stemmen met het idee van beveiliging van de betreffende steden, omdat anders het voortbestaan van de Moslims in gevaar zou kunnen komen. Aangezien het nauwelijks voorstelbaar is welke andere dan de door Karadzic afgewezen eenheden aan UNPROFOR kunnen worden toegevoegd, verhindert zijn instemming niet een voortduren van de Servische agressie in Bosnië-Herzegovina. Zijn verbale instemming met de "beveiligde gebieden" is in tegenspraak met het Servische optreden rond Gorazde en Sarajevo en moet vermoedelijk vooral zijn diplomatieke aanzien verbeteren.

Internationale vredesinspanningen

In CVSE-kader zijn vorige week pogingen gedaan om de WEU-inspanningen met betrekking tot het toezicht op de naleving van de internationale sancties tegen "Joegoslavië" op de Donau politiek te ondersteunen. Een dergelijke officiële uitspraak werd met name van belang geacht als morele steun aan de drie oeverstaten van de Donau die bij die controle betrokken zijn, te weten Hongarije, Roemenië en Bulgarije. Het is echter onmogelijk gebleken een eensluidende verklaring te formuleren door tegenstand van Kroatië en Rusland. Zagreb protesteerde tegen het feit dat in haar visie in internationaal kader niets wordt gedaan tegen de ontduikingen van de sancties vanuit UNPA-oost, een deel van Kroatië. De Russische regering stelde er huiverig voor te zijn een operatie waarbij volgens de "Rules of Engagement" in principe geweld mag worden gebruikt, te sanctioneren. Vermoedelijk zullen Moslims en Kroaten het Russische optreden zien als een uitdrukking van een verkapte pro-Servische opstelling van Moskou.

De Veiligheidsraad van de VN heeft vorige week besloten vast te houden aan haar voornemen waarnemers te stationeren aan de grenzen tussen Bosnië-Herzegovina en "Joegoslavië" om na te gaan of er daadwerkelijk geen steun meer wordt geleverd vanuit Servië aan de Bosnische Serviërs. Zoals bekend had "Joegoslavië" vorige maand aangekondigd sancties in te stellen tegen de Bosnische Serviërs omdat dezen, tegen de wil van Belgrado in, het Vance/Owenplan bleven verwerpen. De "Joegoslavische" vertegenwoordiger bij de VN onderstreepte echter dat zijn land de stationering van waarnemers op "Joegoslavisch" grondgebied blijft afwijzen. Bovendien eiste hij dat ook naar de grenzen tussen Bosnië-Herzegovina en Kroatië waarnemers zouden moeten worden uitgezonden. Zoals bekend had Tudjman hiermee vorige week ingestemd.

Macedonië

De Amerikaanse minister van Buitenlandse Zaken Christopher heeft bekend gemaakt dat zijn land 300 militairen zal stationeren in Macedonië om te voorkomen dat de gevechten elders in de regio naar dat land overslaan. De Macedonische regering heeft de Amerikaanse aankondiging onmiddellijk verwelkomd. Dit is enigszins op-

[REDACTED]

merkelijk, omdat de Servische president Milosevic onlangs Macedonië had bezocht en er daarbij op had aangedrongen geen instemming te verlenen aan de stationering van additioneel buitenlands militair personeel in de republiek. Dit vormt feitelijk een verkapt dreigement aan Macedonië, omdat in Servisch-nationalistische kringen regelmatig vrees wordt geuit voor het welzijn van de (kleine) Servische minderheid in Macedonië. Vele nationalistische Serviërs beschouwen Macedonië als een kunstmatig in het leven geroepen staat die in hun visie feitelijk deel uitmaakt van het Servische stamland. Macedonisch-nationalistische leiders hebben in het verleden de vrees geuit dat Servië deze minderheid kan gebruiken als "vijfde kolonne" ter ondermijning van de Macedonische onafhankelijkheid. Tegen deze achtergrond kan de aanvaarding van Amerikaanse troepen door Macedonië de betrekkingen van dat land met "Joegoslavië" negatief beïnvloeden.

Conclusie/voorzicht

Volgens recente indicaties vormt het referendum dat de Kroatische Serviërs het komende weekeinde organiseren over staatkundige vereniging met de Bosnische volksgenoten, een reactie op de vrees dat Servië en Kroatië op korte termijn een akkoord zullen sluiten waarbij Kroatië de vrije hand gelaten zou worden in de (Dalmatische) Krajina in ruil voor betrouwbare corridors tussen oost- en west-Bosnië. Een dergelijke afspraak behoort inderdaad tot de mogelijkheden.

Ook in Bosnië-Herzegovina tekent zich toenadering af tussen de Serviërs en de Kroaten. Daarentegen neemt de spanning tussen Kroaten en Moslims verder toe. Ook deze ontwikkelingen wijzen erop dat een akkoord tussen de Serviërs en Kroaten, dat vermoedelijk betrekking zal hebben op een territoriale en etnische uitruil van gebieden, tot de mogelijkheden behoort. In kringen van de internationale hulpverleners groeit de overtuiging dat een "etnische ontvlechting" de enige mogelijkheid vormt op een spoedige beëindiging van de Bosnische burgeroorlog.